

## Ağaçların Sosyal-Duygusal Hayatımızdaki Yeri ve Eğitim İçeriği Olarak Kullanılması

Zeynep Temiz

### Öz

*Bu çalışmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının ağaçlar hakkındaki bilgilerini artırmak ayrıca ağaçları eğitim ortamlarında bir içerik ve materyal olarak kullanmalarını sağlamaktır. Çalışmada temel nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Çalışmanın verilerini 2020-2021 Bahar eğitim öğretim döneminde Okul Öncesi Öğretmenliğinde eğitim gören ve "Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi" alan 75 öğretmen adayının hazırlanmış olduğu ödevler oluşturmaktadır. Katılımcılardan Covid-19 Pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim ile devam ettikleri derste ödev olarak bir ağacı seçmeleri, seçtikleri ağacın özelliklerini tanıtmaları, ağaç ile ilgili kendi deneyimlerini paylaşmaları ve seçtikleri ağacı okul öncesi dönemdeki çocuklar için bir eğitim içeriği olarak kullanmaları istenmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, çocukluk döneminde doğada kazanılan deneyimlerin ileriki yaşlarda ortaya çıkan etkilerine işaret etmektedir. Katılımcıların ağaçları seçmelerindeki en önemli etken çocukluklarında seçtikleri ağaçla olan olumlu deneyimleridir. Katılımcılar ağaçlarla ilgili alan gezisi, sanat çalışmaları, oyun, yiyecek hazırlama ve fidan dikme gibi etkinlikler hazırlamışlardır.*

*Anahtar Kelimeler:* Ağaç sevgisi, ağaçların Türk kültüründeki yeri, okul öncesi eğitim, çevre eğitimi, doğa temelli eğitim

### Makale Hakkında

Gönderim tarihi: 02.11.2022

Düzeltilme tarihi: 02.12.2022

Kabul tarihi: 02.12.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 30.12.2022

### Giriş

Okul öncesi dönemde doğa eğitiminin önemine değinen kaynaklar bunu iki önemli dayanak ile desteklemektedirler. İlki çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal duygusal gelişimlerinde doğal ortamlarda edinilen deneyimlerin gerekliliğidir. İkincisi ise doğaya saygı ve doğayı koruma alışkanlık ve becerilerinin erken çocukluk döneminde edinilmesi halinde kalıcılığının artmasıdır (Hadzigeorgiou vd., 2011; Kahn ve Kellert 2002; Louv, 2008). Çocukların temiz havada, güneş ışığı altında özgüce hareket edebileceği geniş alanlarda doğa ile ilişki içinde olmasının onların bedensel ve ruhsal iyilikleri üzerine etkisini araştıran çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Chawla, 2005;

Dopko, Capaldi & Zelenski, 2019; Pretty vd., 2007; Tillmann vd., 2018). Bu çalışma doğada bulunan en önemli varlıklardan ağaçlar üzerine odaklanmaktadır. Türk kültüründe ağaç kutsal kabul edilebilecek bir konuma sahiptir. Ağacın filizlenmesi, yeşerip büyümesi, meyve vermesi ve yaprak döküp kuruması insan yaşamı ile özdeşleşmiş, ölümün ve dirilişin sembolü olarak görülmüş ve bu nedenle kutsal bir varlık hâline gelmiştir. Ağacın kutsallığı kültürel hafızada varlığını sürdürmektedir. “Hayat ağacı” da özellikle Avrasya kültürlerinde karşımıza çıkan bir semboldür (Dağ, 2021; Koçak, 2021).

Ağaç kültürümüzdeki iki önemli unsur aynı zamanda iki önemli güç olan aile ve devleti simgelemektedir. Ağacın fiziksel anlamı dışında pek çok mecazi karşılığı bulunmaktadır. Uzun ömür, mutluluk, köklülük, huzur, sağlık ve güç bu mecaz anlamlar arasındadır. Her milletin kendi mitolojik anlatısında farklı bir şekilde karşımıza çıkan ağaç İslamiyet öncesi Türk mitolojisinde gökten yeryüzüne doğru, yeryüzünden de göğe doğru ruh göçlerinin yapıldığı köprü şeklinde ifade edilir. Oğuz Kağan Destanı’nda, Oğuz Kağan ağaç kovuğunda bulduğu bir kızla evlenir. “Bizim mutluluğumuz senin mutluluğundur. Bizim uruğumuz senin uruk ağacının tohumudur” diyerek Türklerin türeyişini ağaca atfeder. Türk mitolojisinde ağaçlar türeyiş, doğum ve ölümle ilişkilendirilerek görkemi ve ihtişamıyla sıklıkla karşımıza çıkmış; sanata, kültüre ve tarihe şekil vermiştir (Sayılır, 2021). Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra da ağaçlar Türk kültüründeki önemini kaybetmemiş günümüze kadar devam etmiştir.

Eski Türklerde de İslamiyetin kabulünden sonra da Türklerde ağaç dikmek sevaptır. Yeni doğan çocuklar için ağaç dikilmesi ve ölen kişinin mezarına ağaç dikilmesi yüzlerce yıldır Anadolu’da devam eden geleneklerdir (Koçak, 2021). İslamiyet’ten önce Türklerin ağaçtan türediklerine dair inanışlar bulunmaktaydı. Hikâyelerin sonundaki dualarda da “devletlü kaba ağacın kesilmesün” (Senin ulu ve gölgeli ağacın hiçbir zaman kesilmesin) ifadesi bu inanışın bir göstergesidir. İslamiyet öncesi destanlarda görülen anne ağaç motifi İslamiyet’ten sonra da karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu Osman Gazi rüyasında kendi karnından çıkan bir ağacın büyüüp yeşillendiğini ve dünyayı sardığını görür. Bu rüya Osmanlı İmparatorluğunun üç kıtada hâkimiyet kuracağını işaretleri olarak yorumlanır (Özarslan, 2003). Yüzyıllar boyunca Türklerin hayatında geniş bir yer tutan bu önemli varlığın dilimizde önemli yer tutması kaçınılmaz olmuştur. Atasözleri, gündelik hayatımızın bir parçasıdır ve toplumların uzun yıllara dayalı gözlem ve deneyimleri sonucu ortaya çıkıp ait oldukları toplumların ortak duygu, düşünce, gelenek ve inançlarını yansıtır. Pek çok kelime ile anlatılabilecek durumlar atasözleri yoluyla tek bir cümleyle anlatılabilmektedir. Ağaçlar Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olduklarından atasözlerinde sık sık karşımıza çıkmaktadırlar. Ağaçlarla ilgili aklımıza gelen belli başlı atasözleri “Ağaç yaş iken eğilir, yaş kesen baş keser, meyve veren ağaç taşlanır, ağaç kökünden çürür, el oğlundan oğul çam ağacından ağıl olmaz, Ay ışığında ceviz silkilmez” (Şeker, 2021). Kültürümüzde böylesine önemli bir yere sahip olan ağaçları öğretmen adaylarının öğrenip kendi yetiştirecekleri çocuklara da bu bilgileri aktarması önem arz etmektedir. Ne yazık ki geçmişte ağaçlarla çok kuvvetli olan bağımız modern dünyamızda kopmuş görünüyor. Norveç doğa eğitimi konusunda dünyanın en ileri ülkeleri arasında yer alırken günümüzde çeşitli güvenlik endişeleri

nedeniyle çocukların ağaca tırmanma, salıncak kurma, ağacın dallarına asılma gibi doğada gerçekleştirecekleri etkinliklere kısıtlama getirilmektedir (Sandester & Sando, 2016). Diğer taraftan 3-13 yaş arasında çocuğu olan Amerikalı ailelerle yapılan bir diğer çalışmada, aileler ağaca tırmanma gibi riskli oyunlara katılma fırsatı verilen çocukların, sosyal, duygusal, fiziksel, bilişsel ve yaratıcı olarak potansiyellerinin ve dayanıklılıkları artacağını belirtmiştir. Bu ebeveynlere göre ağaca tırmanmak gibi riskli oyunların yasaklanması girişimlerden korkma, riskten kaçınma ve azimli olmamak gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir (Gull vd., 2018).

Ülkemizde durum daha da olumsuz bir tablo çiziyor çünkü okul öncesi çocuklarının dışarı, okul bahçesine çıkarılması aileler, öğretmenler ve idareciler tarafından özellikle kış aylarında uzak durulması gereken bir risk olarak görülüyor (Karaarslan-Semiz & Temiz, 2021). Sayısız bilimsel araştırma çocukların doğada zaman geçirmesi ve doğa ile bağ kurmasını savunurken bütün bu bariyerleri yıkmak ancak bu konuda bilgi sahibi olmakla mümkün olacaktır. Bu nedenle 2018 yılında yenilenen Okul Öncesi eğitim Öğretmen Yetiştirme Programına “Erken çocuklukta çevre eğitimi” dersi eklendi. Bu ders kapsamında Çevre eğitimiyle ilgili temel kavramlar; okul öncesi dönem çocukları için çevre eğitimi etkinlikleri planlama ve uygulama, doğada yaşayan canlılar, bitkiler, hava, toprak, su, geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve çevre kirliliği gibi konular ele alınmaya başlandı (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK], 2018). Bu ders kapsamında ele alınan konulardan biri de bu çalışmanın da konusu olan ağaçlardır. Hem kültürümüzdeki eşsiz yeri hem de ülkemizde elverişli iklim, hava ve toprak şartları sayesinde yetişen çok çeşitli ağaç varlığı bu konunun çocuklara öğretilmesi açısından önemini ortaya koymaktadır. Ülkemizde çocuklarda ağaç bilgisini geliştirmeye yönelik çok sınırlı çalışmaya rastlanmıştır. Öğretmen adaylarıyla yürütülen bu çalışma çocuklarla yürütülecek çalışmalara öncülük edecek niteliktedir.

Gelişmiş ülkelerde çocuklarla ağaçlar hakkında yürütülen çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Hadzigeorgiou ve arkadaşları (2011) çocuklara ağaçların önemini göstermek için bununla ilgili 11 hafta süren hikâye etkinlikleri uygulamışlardır. Hikâye etkinliklerine katılan çocukların hikâye etkinlikleri yerine düz anlatıma katılan çocuklardan ağaçların önemi, işlevi, faydaları hakkında daha fazla bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise çocuklara Nasreddin Hoca'nın ceviz ağacı hikâyesi iki farklı hikâye anlatma tekniği kullanılarak anlatılmış ardından çocuklara bu hikâyeyi tekrar anlatmaları istenmiştir. Çocuklar aynı zamanda hikâye ile ilgili sorulara yanıt vermişlerdir. Çocukların bu çalışmadan sonra doğadaki denge, doğadaki her canlının doğaya ve insanlara olan katkısı, insanların ve doğanın birbirine olan bağlantısı hakkında bilgilerinin arttığı gözlemlenmiştir (Yılmaz vd., 2020). Küçük çocuklarla ağaçları koruma üzerine yapılan bir çalışmanın sonuçları göstermiştir ki çocuklar ağaçlar hakkında bilgi, beceri ve deneyim kazandıkça doğaya ve ağaçlara daha fazla değer vermeye, ağaçları korumaya karşı daha olumlu tutumlar geliştirmeye başlamışlardır (Chow vd., 2022).

Bu çalışmada ilerde küçük çocuklara eğitim verecek okul öncesi öğretmen adaylarının ağaçlar hakkındaki bilgi, merak ve farkındalıkları geliştirilmeye çalışılmıştır. Covid-19 Pandemisi nedeniyle uzun süre dışarıya çıkamayan öğretmen

adaylarının doğada zaman geçirmesi ve ağaçları tanımaları hedeflenmiştir. Ağaçların insanlığa sayamayacağımız kadar faydası vardır. İnsanoğlu için oksijen ve geçim kaynağı olmasının yanı sıra bazen bir barınak, bazen de meyvesi ile besin sağlar (Şeker, 2021). Ağaçlar ekonomik, çevresel, kültürel, toplumsal değer taşımaktadırlar. Hayatımız için bu kadar önemli olan ağaçları çocuklara tanıtmak çevrelerinde gördükleri ağaçların türlerini, özelliklerini, yetiştirme koşullarını öğrenmelerini sağlamak ilerde ağaçları sevmeleri ve korumaları için etkili olacaktır. Bu çalışmaya aşağıdaki araştırma soruları yön vermektedirler.

- Okul öncesi öğretmen adayları hangi ağaçları seçmişlerdir?
- Okul öncesi öğretmen adaylarının ağaçları seçme nedeni nedir?
- Okul öncesi öğretmen adayları seçtikleri ağaçlarla ilgili hangi etkinlikleri planlamışlardır?

## Yöntem

### Etik Kurallar

Bu çalışma Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etik Kurulu 24.10.2022 tarih ve 120-121 numaralı kararı ile etik açısından uygun bulunmuştur. Bütün katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmışlar ve kimlikleri her türlü önlem alınarak gizli tutulmuştur.

Çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışmaya 2020-2021 Bahar eğitim öğretim döneminde Okul Öncesi Öğretmenliğinde eğitim gören ve “Erken çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi” alan 76 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcılardan Covid-19 Pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim ile devam ettikleri derste ödev olarak yaşadıkları bölgedeki bir ağacı tanıtmaları, ağaç ile ilgili kendi deneyimlerini paylaşımları ve seçtikleri ağacı okul öncesi dönemdeki çocuklar için bir eğitim materyali olarak kullanmaları istenmiştir. Elde edilen ödevlerden bir tanesi çalışmanın amacına uymadığı için çalışma dışında bırakılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan bütün fotoğraflar katılımcıların kendi çektikleri fotoğraflardır.

### Katılımcılar

Katılımcılar 1’den 75’e kadar numaralandırılmıştır. Sunulan alıntıların hangi katılımcıya ait olduğu bu numaralar ile belirtilmiştir. Özgünlüğü korumak için alıntılara dokunulmamıştır. Fakat okumayı zorlaştıran imla ve yazım yanlışları düzeltilmiştir. Bazı etkinlikler çok uzun olduğu için kısaltılarak ana noktalar verilmeye çalışılmıştır. Etkinliklerin kısaltılan kısımları “...” ile gösterilmiştir. Tablo 1 katılımcıların seçtikleri ağaçları Tablo 2 katılımcıların yaşadıkları şehirleri göstermektedir.

**Tablo 1***Katılımcıların Seçtikleri Ağaç Türleri*

<b>Ağaç Türü</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yerel adı</b>
Ceviz	7	
Kiraz	6	
Antep fıstığı	5	Yeşil altın
Dut	5	
Meşe	3	Tuse
Akasya	3	
Zeytin	3	Siyah altın
Çınar	3	Biladin
İğde	3	
Badem	2	
Asma	2	Mazrana
Beyaz kiraz	2	
Palmiye	2	
Kara çam	2	
Portakal	2	
Kavak	2	
Sarıçam	2	
Fındık	2	
Nar	2	
Kökнар	1	Mezda
Bıttım	1	
Tespіh ağacı	1	Zanzalak, Hint leylağı, Şeytan zeytini
Ihlamur	1	
Ay fındığı	1	Çakıldak, Yaban ayvası
Ayva	1	
Kayısı	1	
Avakado	1	
Mango	1	
Jakaranda	1	
Leylak	1	
Sedir	1	Katran ağacı, Gamalak
Şeftali	1	
Erik	1	
Katalpa	1	Sigara ağacı, Memur ağacı
Elma	1	
Hambales	1	Murt, Mersin ağacı

**Tablo 2***Katılımcıların Yaşadıkları Şehirler*

<b>Katılımcıların Yaşadıkları Şehirler</b>	<b>Frekans</b>
Konya	13
Mersin	13
Adana	11
Karaman	7
Gazi Antep	5
Antalya	4
Kahraman Maraş	3
Adıyaman	3
Şanlı Urfa	3
İzmir	2
Mardin	2
Kahraman Maraş	2
Adıyaman	2
Osmaniye	2
Bitlis	1
Kırşehir	1
Van	1
İstanbul	1

**Bulgular**

Yukarıda erken çocukluk deneyimlerinin önemi ve kalıcılığına değinilmiştir. Tablo 3'te katılımcıların ağaçlara seçme nedenine bakıldığında bu deneyimlerin etkisi görülmektedir.

**Ağaç Seçme Nedeni****Tablo 3***Katılımcıların Ağaçları Seçme Nedeni*

<b>Ağaçların Seçilme Nedeni</b>	<b>Frekans</b>
Olumlu çocukluk anıları, Ağaçları kendilerinin dikmesi	42
Yaşanan bölgede yaygın olması, Ekonomik ya da kültürel olarak değerinin bulunması	18
Az rastlanan değişik türler	9
Ağaçların iyileştirici etkisi	6

**Olumlu Çocukluk Anıları**

Katılımcıların önemli bir kısmı ağaçları seçmelerindeki nedeni çocukluklarında ağaçla ilgili olumlu deneyimler yaşamalarına bağlamışlardır. Çocukluk döneminde edinilen deneyimlerin ilerleyen yıllardaki yaşantılara büyük etkisinin olduğu bilinen bir gerçektir (Cin vd., 2020; Clark vd., 2020; Karlıdağ-Dennis vd., 2022) . Bu durum katılımcıların

ağaçlarla kurdukları duygusal bağları da etkilemiştir. K17 çocukluğunda önemli izleri olan çınar ağacıyla ilişkisini aşağıda özetlemiştir.

Çocukluğum en güzel zamanları bu çınar ağacının gölgesinde arkadaşlarımla oyunlar oynayarak, piknikler yaparak geçti. İlkokula giderken okul çıkışında ya da hafta sonları arkadaşlarımla beraber evimizde yiyecek, içecek ne var ne yok getirir çınar ağacının yanına gider, gölgesinde piknik yapar, ip atlar, top oynardık. Bir gün öğle arası arkadaşlarımla birlikte çınar ağacının yanına papatya toplamaya gitmiştik. Papatyaları topladık, kendimize o papatyalardan taç yaptık. Derken zamanın nasıl geçtiğini anlamamışız ve okula gitmeyi unutmuşuz....O günü hiç unutmuyorum ve ne zaman çınar ağacının yanına gitsem, o anı tekrar yaşıyorum. Çınar ağacı kocaman gövdesiyle beni kendine hayran bırakıyor. Bu yüzden ben ona koca çınar diyorum. Ayrıca ne zaman canım sıkılsa, kendimi yorgun ve bunalmış hissetsem, çınar ağacının yanına gidip gölgesinde oturuyorum.

Katılımcılar özellikle kendi diktikleri ağaçlara karşı daha fazla sahiplenme hissetmektedirler. Bu çalışmada genelde kırsalda yaşayan, ailesinde tarımla uğraşan ya da bahçesi olan katılımcılar çocukken ağaç dikme şansı bulmuşlardır. Günümüzde şehirde yaşayan çocuklar doğada yeterince deneyim geçirememektedir. Bu nedenle ağaç dikme kampanyaları ya da okulun bahçesinde gerçekleştirilecek ağaç dikme şenlikleri çocuklar için bu fırsatı yaratacaktır. Böylelikle her çocuğun ilerde bir ağaçla bağla kurması sağlanabilir. K43 çocukluğunda diktiği fındık ağacıyla ilgili duygu ve düşüncelerini aşağıda paylaşmıştır:

Fındık ağacını ben 12 yaşlarımdayken, babam ufacık bir fidan olarak getirmişti. Benim fındığı sevdiğimi bildiği için bahçemizde fındık ekmeyi deneyelim demişti. Ama ikimiz de umutsuzluk çünkü bildiğimiz üzere nemli topraklarda özellikle Karadeniz yöremizde yetişiyordu. Biz İç Anadolu'nun merkezi olan Konya'da yaşıyorduk, ben düzenli olarak sulamasını yapıyordum umudumuz olmayan Fidan şu an kocaman bir ağaç oldu ve her sene bir sürü fidan veriyor... Fındık ağacı bana umudumu hiç yitirmemem gerektiğini o yaşlarda bana öğretmişti. Bu yüzden fındık ağacının yeri bende ayrıdır. Ben açıkçası direkt çarşıdan gidip bir marketten fındık almak yerine sıfırdan yetiştirip emek verip daha sonra meyvesini olgunlaşmasını bekleyip, onları tek tek toplayıp, kırıp, tüketmeyi daha çok seviyorum. Bir şeye ne kadar çok emek verirsek o kadar çok kıymetli olur.

**Şekil 1**

*Katılımcı 43'ün Babası ile Birlikte Diktiği Fındık Ağacı*



Daha önce de belirtildiği gibi katılımcılar diktikleri ağaçlara özellikle ilk diktikleri ağaçlara karşı daha fazla sahiplenme ve bağlanma duygularını ifade etmişlerdir. K10 kendi dittiği ağacıyla edindiği olumlu deneyimlerini aşağıda aktarmıştır:

Bu ağacı seçme nedenim ilk ektiğim ağaç olması. Dedem biz küçükken köyden dağ evi aldı ve ağaçlandırmaya karar verdiler. Babaannem de bütün çocuklarına ve torunlarına bir meyve seçtirdi ve herkes kendi ağacını dikti. Benim ilk kez ağaç dittiğim ve en eğlendiğim günlerden biriydi. Bu nedenle seçmiş olduğum ağaç benim için çok değerli. Ağacım sekiz seneliktir. Biz her sene dağ evinde toplanıp kuzenlerimle meyvesini topluyoruz.

**Şekil 2**

*K10'un Yetiştirdiği Kiraz Ağacı*





Ülkemizde pek çok ağacın ürününün toplanması işlenmesi belli ritüellere bağlıdır. K19 her sabah penceresinden gördüğü nar ağacını ve narların aile bireyleri ile ortaklaşa toplanıp nar ekşisi haline getirildiği süreci aşağıda açıklamıştır.

Bu ağacı neden seçtim? Severim meyvesini benim odamın penceresinden bazı dalları girer, güzel görünümüne sahip, çok sayıda yapraklıdır ve yeşilliğin tonları hoştur. Benim anım her yıl hasat zamanı gelince sabahları ışık ışımadan erkekler, dayım ve babam toparlar meyveleri. Kahvatlı yapılıdır. Halam, teyzem, komşular ve yengelerim yardıma toplanırlar. Sohbetle aralarında işi paylaşarak geçer. Biri çırpır biri kaptan kapa boşaltır biri ocağa gider böyle sohbetle beraberce güzel sevimli mesut geçer.

### Şekil 3

*K19'un Evinin Bahçesinde Bulunan Nar Ağacı ve Nar Sıkma Havuzu*



Çocukluk döneminde ağaca tırmanma, meyve toplama, ağacın oyun ortamında bir materyal ya da oyun ortamının kendisi olması ağaçların yetişkinlik döneminde insan hissiyatında yer edinmesine etki etmektedir. K14 çocukluğundan günümüze kadar dut ağacıyla olan birlikteliğini açıklamıştır:

Benim dut ağacını seçmemdeki sebep birbirimizle içli dışlı olmamız. 50 yıllık bir geçmişe sahip olması nedeniyle bizim için oldukça kıymetlidir. Dut ağacının anneannemin evinde yetişmesi sebebiyle bir sürü anılarımız var. Ağaçla bütünleştik dersek yeridir. Ve benim anneannem gibi ağaçlara karşı bir hobim var. Bu ağaç özellikle yaşlı ise daha çok ilgi alanıma girer. Küçükken kuzenimle birlikte en yükseğe tırmanmak şartıyla ağaca çıkardık. En yükseğe çıkarak dut toplama yarışı yapardık. Topladığımız dutları tişörtlerimizin içine koyardık. Sonra da anneannem şöyle derdi; “Düşeceksiniz şimdi ağaçtan, elimde toplanmış dut var zaten. İnin aşağı bakayım.” Ama benle kuzenim ağaçtan yemeyi daha çekici bulurduk. Küçüklüğümden bu yana

anneannemlerin evine ne zaman gitsem mutlaka ağaca çıkıp, dut meyvesinden yemeden duramam.

Ağaca tırmanma, ağaca ya da arkasına saklanma, gölgesinde oynama dışında ağaçların oyun materyali ve ortamı olarak kullanılmasına en iyi örneklerden bir tanesi de ağaca salıncak kurulmasıdır. K23 aşağıda bu duruma güzel bir örnek vermiştir:

Her köye gittiğimizde ananem bize, ağaca salıncak kurardı. Salıncığı biraz taşların oraya doğru kurardı. O salıncığa bindiğimiz zaman köy ayaklarımızın altında kalırdı sallandıkça uçuyormuş gibi bir his verirdi. Ağaç o zamanlar çok büyüktü ve tırmanması çok kolay olurdu. Yarış yapardık kuzenlerim ile, en yükseğe kim tırmanacak diye. Kısacası bizim tatillerimiz bu ceviz ağacının altında geçirdi. Köye gideceğimiz için çok sevinirdik, her defasında.

Bazı durumlarda ağaçları sadece görmek onların bir yere varılacağına işaretleri olarak belirlemek ağaçlarla ilgili sahip olunan güzel bir deneyim olarak katılımcılar tarafından kabul edilmiştir. K69 çocukluğunda kavak ağaçlarını görmenin onun için köyüne kavuşacağına müjdesi olduğunu ifade etmiştir:

Benim küçüklüğümde köye giderken köyümüze ne zaman ulaşacağımızı bilmezdim ta ki köyümüzün girişindeki kavak ağaçlarını fark edisiye kadar. Köye ulaştığımızı kavak ağaçlarını görerek biliyor olmak büyük mutluluk verirdi. Bu nedenle Kavak ağacını tercih ettim.

Dut ağacı ülkemizde her yerde yetişmesi, bol bereketli meyve vermesi, meyvelerinin toplanma şekli nedeniyle toplumsal hafızada yer tutmuş bir ağaçtır. Bu nedenle edebiyatta sıkça dut ağacının işlendiği görülmektedir. Günümüzde bir halk ozanı olarak kabul edilebilecek Barış Manço'nun da "Dut ağacı" isimli bir şiiri bulunmaktadır ve nostalji hakkındadır. "Dut ağacı boyunca, Dut yemedim doyunca" türküsü yine dut ağacının kültürel hayatımızda sahip olduğu önemden dolayı türkülere konu olmasına bir örnektir. Ağaçların meyvelerinin toplanmasının ritüele dönüştüğü başka bir deneyimde K70 topluca dut toplama etkinliğinin bir parçası olduğu için, toplanan dutların yaşadıkları toplumdaki bireylerle paylaşılmasına tanık olduğu için dut toplama en güzel anılarında yer bulmuştur.

Ben küçükken amcamların evinin önünde de kocaman bir dut ağacı vardı. Amcalarım, halalarım, mahalledekiler hep beraber toplanır dut çırpardık. Amcamın oğlu ağaca tırmanır diğerleri de ağacın altına geçerdik ve kocaman muşambayı ağacın altında tutardık. Amcamın oğlu ağacın dallarını sallayınca dutlar tıtır tıtır dökülürdü. Çok zevkliydi. Çok mutlu olurum. Çünkü topluca bir şey yapıyor ve ben de muşambadan tutuyordum. O dutların tıtır tıtır dökülmesini izlemek güzel oluyordu. Sonra o dutları hem mahalleye dağıtırdık hem de orda hep birlikte yerdik.

Ağaçlar uzun süren anılar oluşturmak için ideal varlıklardır çünkü çok uzun süre yaşayabilirler. K63 çocukluğunda diktiği ağaçla olan 15 yıllık deneyimini aktarmıştır. Çocuklar hiçbir oyuncak, giysi ya da kitapla benzer uzunlukta bir deneyim

yaşayamazlar. Çocukken ağaç dikmenin avantajlarından bir tanesi de bir seferlik bir etkinlik yerine ömür boyu sürecek deneyimler sunmasıdır. Çünkü ağaçlarda büyürken çeşitli aşamalardan geçer ve her aşama farklı bir deneyimdir.

Benim bu ağacı seçme sebebim, bu ağacı ben küçükken babamla birlikte köydeki evimizin önüne beraber dikmiş olmamızdır. Ağacımızı ben altı yaşındayken küçük fidan halinde dikmiştik. Şimdi ben 21 yaşındayım, ağacımız da 15 yaşına gelmiş. Meyvelerini bile toplayıp yiyoruz.

#### Şekil 4

*K63'ün Babasıyla Diktiği Badem Ağacı*



#### ***Yaşanan Bölgede Yaygın Olması***

Ağaçların seçilmesinde bir diğer rol oynayan etken katılımcıların yaşadıkları bölgede seçtikleri ağacın yaygın olarak bulunması. Ağacın ekonomik değerinin olması, insanların yeme-içme, eğlence, dinlenme alışkanlıklarında yer etmesidir. K4 sedir ağacının hayatlarının farklı alanlarındaki kullanımına dikkat çekmiştir:

Sedir ağacıyla çok içli dışlıyız. Neredeyse her şeyinden faydalanırız. Bizim yöremizde bu ağacın dallarına pür denir. Biz yaz aylarında tarhana yaparız ve bu ağacın dallarını kesip üzerine tarhanalarımızı sereriz. Bunu yapmamızın sebebi tarhananın altında hava alıp beyaz kalmaması içindir ve bu pür dediğimiz dalın tarhanaya aromasını vermesinden dolayıdır... Biz küçükken nenemler çadırla yaylalara göç ederlerdi. Nenemler bu ağacın dallarını çadırın içine güzelce üst üste koyup yerleştirirlerdi. Bu dallar toprak zeminin üzerine yerleştirildiğinde zemin puf puf, yumuşacık, havalı oluyordu. Bir diğer ilginç özelliği ise yağmur yağdığında içeri sel girme ihtimaline karşı bir önlemdi. Biz bu eğimli taşların üzerinden bu ağacın dalını yani pür dalını altımıza alıp kaydırdıktan kayar gibi kayardık. Bu şekilde oyun aracı olarak kullanırdık.

**Şekil 5*****Sedir Ağacı Yapraklarının Tarhana Kurutulmasında Kullanılması***

Ülkemiz verimli toprakları, çeşitlilik gösteren iklimi ile pek çok ağacın yetişmesine olanak sağlıyor. Fındık, Antep Fıstığı, Kayısı ve İncir gibi meyvelerin üretimde ise dünyada ciddi bir Pazar payına sahibiz. Bu nedenle ülkemizde nüfusun önemli bir kısmı geçim kaynağını bu meyvelerden sağlamaktadır. K44 sosyal hayatta gerçekleşmesi gereken olayların yaşadığı bölgede fıstık hasadı ile ilişkili olduğunu aşağıda açıklamıştır. Yine çocukluk anısında bahsettiği gibi bu ağaçlardan elde edilen meyvelerde sadece insanoğlunun değil doğada yaşayan kuşlar, sincaplar, karıncalar gibi canlılarında hakkı olduğunu ifade etmektedir:

Benim hayatımda şu ana kadar hep olan bir ağaç çok fazla anım var o yüzden bu ağacı seçtim. Her yıl Ağustos ayında fıstık toplarız bu ağaçlara özenle bakılır... Burada çoğu aile için önemli bir geçim kaynağıdır annemden bir şey istediğimde hep fıstıklar kırılırsın öyle derdi. Bu bölgede yaşlılar hacca gitmek, gençler evlenmek için bu zamanı bekler”. 8-9 yaşlarımdayken fıstık hasadının yapıldığı zamanda amcamın ağacın gövde kısmını eliyle kazdığını gördüm ‘Bak L. toprağın altında soyulmuş fıstıklar var’ dedi. Bende her gördüğüm ağacın altını, gövde kısmını elimle kazmaya oradaki fıstıkları çıkarmaya başladım. Sonra dedem ‘kızım ne yapıyorsun’ dedi bende soyulmuş fıstıkları topluyorum dedim. ‘Kızım bunlar bizim hakkımız değil bunlar kargaların hakkı eğer bunları alırsan kargalar kışın aç kalır’ dedi. O günden sonra ne zaman fıstık toplamaya gitsem ağacın altına fıstık bırakırım kargalar yesin diye.

***Az Rastlanan Nadir Türler***

Ağaç seçimini etkileyen bir diğer etken nadir bulunan ağaçlar olmuştur. Toplum tarafından çok fazla bilinmeyen, belirli bölgelerde yetişen Hambales, Ayfındığı ve Jakaranda gibi ağaçlar katılımcıların önemli bir kısmı tarafından seçilmiştir. Katalpa ülkemiz park, bahçe peyzajında yaygınlaşsa da insanlar tarafından halen çok tanınan bir

ağaç değildir ve farklı yapıdaki yaprak, çiçek ve tohumları nedeniyle insanların ilgisini çekmektedir. K13'de Katalpa'nın bu özelliklerinden etkilendiğini ve onun önünde fotoğraf çektiğinin kendisi için adeta bir ritüele dönüştüğünü ifade etmiştir:

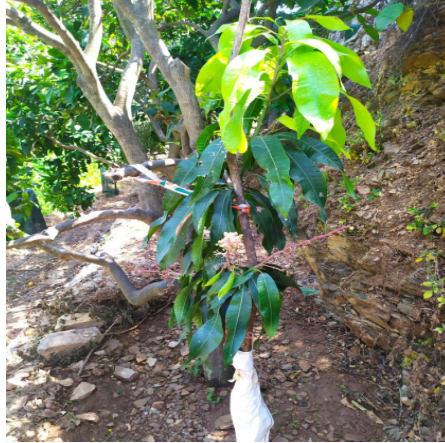
Bu ağaç rengi ve görüntüsü ile benim her gördüğümde dikkatimi çeken ve her seferinde önünde fotoğraf çektiğim bir ağaçtı. Çiçeksiz, çiçekli ve meyveli her halinin ayrı bir güzelliği olduğunu düşündüğüm bir ağaç olduğu ve adı dışındaki bilinen adlarını duyunca şaşırma sebepleri olan ilgi çekici bir ağaç olduğunu düşündüğüm için seçtim. Her seferinde önünde durup fotoğraf çekmek istememe sebebi olduğu için benim için diğer ağaçlardan farklı bir yerde olması.

Son olarak öğretmen adaylarından beş tanesi çocuklukta diktikleri ağaçlara ek olarak yetişkinlik dönemlerinde de ağaçlar dikmeye devam etmişlerdir. Bu duruma ailelerinin tarımla uğraşmasının da etkisi vardır. Öğretmen adaylarından K28 kendi ilgi duyduğu ağacı yetiştirme serüvenini paylaşmıştır:

Değişik, çevrede az rastlanan bitkilerle uğraşmayı seviyorum. Bunların içinden mangoyu seçtim... Bir keresinde yemiştim ve tadı hoşuma gitmişti. Bu ağacı almayı çok istiyordum. Büyükler bu tarzdaki farklı bitkilere çok fazla heves etmiyor. Ayrıca satılan yerde bize biraz uzaktı ve maddi külfeti fazlaydı. Kendi bursumdan arttırdığım paralarla iki tane fidan almıştım. Zor bir alım süreci yaşadığım için özenle bakıyorum. Ağacım henüz üç yaşında yukarıdaki fotoğrafta görüldüğü üzere bu sene çiçek açtı. İlk meyveyi almayı planlıyorum.

### Şekil 6

*K28'in Kendi Diktiği Mango Ağacı*



### ***Ağaçların İyileştirici Etkileri***

Fitoterapi bitkilerle tedavi anlamına gelmekte ve çoğunlukla da hastalıkların önlenmesinde kullanılmaktadır. Pek çok ağaç türünün çeşitli hastalıklardaki iyileştirici etkisi bilinmektedir. K19 zeytin ağacını seçme nedeninin zeytin yaprağı çayının Covid-19 üzerinde olan iyileştirici etkisi olduğunu ifade etmiştir:

Zeytin ağacının çok uzun yıllar yaşadığını biliyorum. Üstelik suya ihtiyaç duymadan. Bu özelliğinden dolayı da cildi yenilediğini biliyorum. Ve geçtiğimiz aylarda öğrendiğim bir bilgi sayesinde zeytin ağacına daha da hayran kaldım. Bu hepimizi ilgilendiren pandemi sürecimiz. Zeytin yaprağını sıcak suya atıp demlenmesini bekleyip ardından içtiğimizde vücuttaki virüs ve toksinlerin atılmasını kolaylaştırır, kandaki iltihabın düşmesini sağlar, solunum yollarında oluşan enfeksiyonun iyileştirir.

Ağaçlık yeşil alanlarda bulunmanın insanların bedensel ve ruhsal sağlıklarına iyi geldiğine dair pek çok çalışma bulunmaktadır. Özellikle insanların Pandemi sürecinde evde kapalı kalmaları onların yeşil alanlara olan duygusal ihtiyacını arttırmıştır. K49 Covid-19 salgını sırasında şeftali ağacının kendi ruhsal iyiliğini devam ettirebilmesinde kendisine yardımcı olduğunu aşağıda belirtmiştir.

Şeftali çiçeklerini çok seviyorum. Meyvesi çok tatlı. Meyve vermediği zamanlarda dahi beni mutlu ediyor. Korona virüsün ilk defa ortaya çıktığı zamanlardı bu nedenle herkeste sıklımlık ve panik havası vardı. Tabii ki bizde de. Ne zaman sıkılsam şeftali ağacının çiçeklerine bakıp moral buldum.

### ***Ağaçlarla İlgili Hazırlanan Etkinlikler***

Katılımcıların ağaçları materyal ya da öğrenme ortamı olarak kullandıkları etkinlikler beş tema altında toplanmaktadır. Tablo ağaç etkinliklerinin türlerini göstermektedir.

**Tablo 4**

*Katılımcıların Ağaçlarla Yaptıracağı Etkinlikler*

<b>Planlanan Etkinlik</b>	<b>Frekans</b>
Alan gezisi	23
Sanat çalışması	19
Oyun oynama	14
Yiyecek hazırlama	11
Fidan dikme	8

### ***Alan Gezisi***

Katılımcıların çocuklarla yapmak için en çok planladıkları etkinlik alan gezisi olmuştur. K14 ağaçlık alana düzenlenecek olan bir gezinin çocuklara olan faydasına değinmiştir.

Küçüklüğümde bu yana alan gezisi etkinliklerine bayılıyorum. Özellikle bir okul öncesi öğretmeni adayı olarak çocukların daha çok ağaçların bulunduğu yerlere ziyaret etmelerinin yararlı olacağını düşünüyorum. Ben eğer bir etkinlik düzenleseydim; çocukları ağacın bulunduğu yere bir gezi planı düzenlerdim. Bu gezi planında ağacın özelliğini, meyvesini, ne kadar süre bir geçmişi olduğunu anlatırdım. Ardından çocukların ağacı keşfetmelerine olanak sağlardım. Sorular sorarak dikkatlerini ağaca yönelik toplardım. Küçük yaşlarda ağaç sevgisini kazandırmaya çalışırdım. Çünkü erken çocukluk döneminde kazanılan davranışlar zamanla birer alışkanlığa dönüşür. Bu alışkanlıklar sayesinde toplum bilinçli bireyler kazanmış olur.

Okul öncesi eğitim programını ilkelerinden bir tanesi de yakın çevre olanaklarından faydalanmaktır. K42 yaşadığı bölgede bulunan ağaçlardan Jakaranda'yı okul öncesi çocuklarına tanıtabilmek için bu ağacın yoğun bulunduğu bir parka gezi düzenleyerek çocukların dikkatini bu ağaca nasıl çekeceğini ve kendi deneyimlerini çocuklarla nasıl paylaşacağını açıklamıştır:

Çocuklarla birlikte Adana'da ki Merkez Parka gezi düzenler ve oradaki çiçeklerin ağaçların adlarına, özelliklerine, renklerine gibi konulara değinirdim. Yazın başlangıcında Jakaranda ağacı Adana'da çok fazla olduğundan çocuklara Jakaranda ağacını tanıtarak, etrafında halka şekilde oturur. Jakaranda ağacını beğenip beğenmediklerini, hayatlarında daha önce görüp görmediklerini, bu ağaçta en çok dikkatlerini neler çektiğini sorardım. Cevaplarını dinledikten sonra Jakaranda ağacının benim için öneminden bahseder ve çocuklarla Jakaranda ağacının dökülen yapraklarını toplardık.

Alan gezileri sayısız öğrenme fırsatı sunan etkinliklerdir. K3'ün aşağıda belirttiği gibi sanattan yiyecek üretmeye, matematikten motor becerileri desteklemeye pek çok etkinlik aynı anda yapılabilir. Ağaçların yaprağı, meyvesi, gölgesi ve ağaçlardan üretilen çeşitli ürünler çocukların gelişimsel alanlarının desteklenmesi ve öğrenmeleri için yararlanılabilecek unsurlardır:

Bağ bozumu döneminde gidip çocuklarla beraber... ağaçların boyları kısa. Çocuklar kolaylıkla üzümü toplayabilirler. Bununla çocukların ince motor becerilerini geliştirebiliriz.... Ya da cevizlerin döküldüğü dönemde, beraber gidip toplayabilirler. .... Çocuklarla beraber yaprak toplayabiliriz. Bunları inceleyebiliriz, damarlarını. Ya da beraber üzümün kuruma dönemine göre sıralayabiliriz. Ya da üzümleri toplayıp beraber güneşte kurutabiliriz. Ya da resim defterleri götürüp, yaprak basma etkinliği yapabiliriz. Ya da yapraklardan motif şekil yapabiliriz. Bununla çocukların yaratıcılıklarını geliştirebiliriz. Yaprak ve üzümle örüntü bile oluşturulabilir.

### ***Sanat Etkinlikleri***

Öğretmen adayları tarafından ağaçlar kullanılarak planlanan etkinliklerde ikinci sırayı sanat çalışmaları almıştır. Öğretmen adayları ağaçların yaprakları ve diğer ürünleri ile baskı, boyama ve çeşitli iki boyutlu ve üç boyutlu ürünler çıkarabilecekleri etkinlikler hazırlamışlardır. Yaprak toplama, inceleme ve baskı yapma çocukların ağaçlara karşı farkındalığını artıracak etkinlikler arasında kabul edilmektedir. Aşağıda bu süreçleri içeren bir etkinlik K17 tarafından özetlenmiştir:

İlk olarak çocuklarla birlikte çınar ağacının yaprakları toplanır. Daha sonra incelenmek üzere masanın üzerine konur. Ardından çocuklara büyüteçler dağıtılır. Çocuklara yaprağın dokusuna, damarlarına yakından bakma fırsatı verilir. Daha sonra çocuklar çalışma masalarına alınarak yaprak baskısı yapılacağı söylenir. Yaprığın tümünü çocuklar istedikleri renkteki parmak boyası ile boyarlar. Ardından beyaz kâğıda baskısını çıkartırlar. Daha sonra kuruması beklenir ve yapılan baskılar hakkında sohbet edilir.

Ağaçların yaprakları ve ürünleri boyanabileceği gibi ağaçların ürünlerinden de boya elde edilerek sanat çalışmaları yapılabilmektedir. K22 taze ceviz kabuklarıyla boyama etkinliği yapmayı planlamıştır:

Öğretmen sınıfa yeşil kabuğu soyulmamış, yaş ve kuru cevizler, taş ve ağacın dallarından toplanan yapraklarını getirir. Çocuklarla kısa bir giriş sohbeti yaptıktan sonra onlara bir bilmece soracağını söyler ve bilmeceyi sorar. ‘Ağaç üstünde kilitli sandık, bilin bakalım bu nedir?’ Çocukların tahminlerini alır. Tahminlerden sonra doğru cevap söylenir...Yaş cevizlerin kabukları hep birlikte soyulur. Sınıfa getirilen yapraklar incelenir...Çocuklar yeşil kabukları ezerek taşları boyar, isteyenler de yapraklarla baskı çalışmaları yapar. Etkinlik sonrası yapılan çalışmalar sınıfta sergilenir ve sınıfa getirilen cevizler hep birlikte yenir.

Boya ve baskı çalışmalarına ek olarak ağaçların yaprakları ve farklı parçaları bir araya getirilerek yeni özgün ürünler ortaya çıkarma yine öğretmen adayları tarafından planlanan etkinliklerdendir. Bu tarz etkinlikler okullarda sıkça uygulanmakta ve internette bolca örneği bulunmaktadır. K60 yaprakları da çocuklara toplatarak onları sürece dahil edeceğini ifade etmiştir:

Öğretmen çocukları bahçede karşılar. Çocuklardan bahçede yere düşen yaprakları toplamaları istenir. Toplanan yapraklar sınıfa getirilir, masaya gelişiğüzel konulur. Öğretmen çocuklara yapraklardan hayvan figürleri oluşturacaklarını söyler. Çocuklar istediği büyüklükte yaprağı almakta özgürdür. Çocuklara kâğıt, yapıştırıcı, sulu boya, fırça, su verilir. Figürler oluşturulduktan sonra panoya asılır.



### ***Yiyecek Üretme Etkinlikleri***

Ağaçların çiçek, meyve ve yapraklarıyla çeşitli gıdalar üretmek yine öğretmen adayları tarafından planlanan etkinlikler arasındadır. Çocuklarla yapılan mutfak etkinlikleri aynı zamanda deney olarak kabul edilmektedir. Çünkü çocuklar aktif bir şekilde katılıp, gözlem, neden-sonuç ilişkisi, tahmin etme gibi becerilerini geliştirdikleri gibi tatma, koklama dokunma duyularını da kullanarak duyularını geliştirmektedirler. Çocukların kendi yiyeceklerini üretme etkinliklerine katılmaları sağlıklı beslenme davranışları kazanmalarına ve ayrıca bilinçli tüketici olmalarına da destek olacak çalışmalarındadır. K53 anaokulunda son yıllarda yaygınlaşan zeytin kurma etkinliğini aşağıda anlatmaktadır.

Zeytin ağacı ile ilgili düşündüğüm etkinlik zeytin kurma etkinliği. Ben Mersin’de yaşadığım için nasıl yapıldığı ve kurulduğunu biliyorum. Bunu çocuklarla paylaşıp birlikte zeytin kurabilirim diye düşündüm. Hem daha sonrasında hazır olmuş olan zeytinleri yemek çocuklarda sabır ve başarı duygusunu da olumlu etkileyecektir. Etkinlik için velilerden de destek alabilirim. Bunun için sınıfa getirilen zeytinleri her çocuğun kırması için uygun ortamı oluşturmaya çalışırım. Hepsinin ortaya çıkan üründe emekleri olmasını isterim. Tadının nasıl olabileceği hakkında konuşulur. Zeytinler olana kadar çocuklar gözlemler, her gün kavanozlarını çalkalarlar ve ne kadar sürede olduğu hakkında bilgi edinirler.

K35 üzüm yaprağı salamurasının bütün süreçlerini fotoğraflayarak çocuklarla yapacağı etkinliği açıklamıştır. Üzüm yaprağı sarması kültürümüze ait önemli geleneksel yemeklerden bir tanesidir ve küresel rekabette Yunanlılar tarafından diğer pek çok geleneksel ürünümüz gibi sahiplenilmeye çalışılmaktadır. Çocuklarla yapılacak bu tür etkinlikler somut olmayan kültürel mirasımızın çocuklara aktarılmasına ve ilerde gelecek nesiller tarafından da yaşatılmasına yardımcı olacaktır. K35 etkinliğinin aşamalarını aşağıda özetlemiştir.

Çocuklar bildiğiniz gibi büyüklerimiz bu asmaların yaprağından da çok lezzetli sarmalar yaparlar. Fakat asma yaprakları sürekli olmadığı için bu asmaları saklamak için çeşitli yöntemleri denerler ve kışında bu asma yapraklarını kullanıp yemek yaparlar.... Çocuklarla beraber yapraklar üst üste konarak kavanozlara doldurulur. Ardından hazırlanan tuzlu su, asma yapraklarının üzerine dökülür. 7-14 gün boyunca çocukların kendi kavanozları gözlemlenmeleri sağlanır. Ardından hazırlanan kavanozların bir kısmını ara ara kullanarak sınıfta çocuklarla beraber yaprak sarması sarılarak ve afiyetle yenir.

**Şekil 7***Asma Yaprağı Salamurası Yapma Aşamaları*

K18 akasya ağacının çiçeklerinden çocuklarla çay poşeti yapma etkinliğini aşağıda açıklamıştır. Ülkemizde şifa amacıyla sıkça başvurulan ıhlamur için de benzer bir etkinlik planlanabilir.

Çocuklarla birlikte Akasya ağacının çiçekleri toplanır. Bir tepsi üzerine serilerek çiçekler kurumaya bırakılır. Ardından tek kullanımlık olacak şekilde tül poşetlerin içine koyulur. Çocukların bu poşetleri evlerine götürür. İstedikleri zaman sıcak suda demleyip içebilirler.

K6 yaşadığı yerde bol bulunan bir ağacın meyvesini çocukların gelişim ve öğrenmelerini destekleyecek bir etkinliğe dönüştürmüştür. Herhangi bir ürünün reçelini yapmak çocukların besinlerin nasıl uzun süre muhafaza edildiğini deneyimlemeleri açısından faydalı olacaktır.

Yaşadığım yörede beyaz kirazın reçelleri yapılıyor. Tadı da enfes. Bu ağaçla bir etkinlik yaptırmak isteseydim mutlaka beyaz kirazların çekirdeklerini çıkarttırıp reçel yaptırma etkinliği olurdu. Hep birlikte kirazın çekirdeklerini çıkartırken ince motor becerisi geliştirmiş olup, reçelin nasıl yapıldığına dair bilgi sahibi olmalarını sağlardım.

**Oyun Alanı, Ortamı ya da Oyun Materyali Olarak Ağaçlar**

Ağaçlar oyun etkinliklerinde baş aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. K70 Meyve toplama etkinliğini yarışmalı bir oyuna çevirmiştir.

Köyde yaşamaktayım ve temel geçim kaynağımız kayısı bahçelerimiz, o yüzden bu ağacı seçtim. Severek yaptığımı söyleyemeyeceğim çünkü çok zahmetli bir iş. Çocuklarla etkinlik olarak da yarışma düşündüm. 4 grup olarak ayrılacak çocuklar, her grubun büyük bir sepeti olacak. Kayısılar altına büyük bir bez serilerek önceden ağaçtan yere dökülecek (Normalde sofralık kayısı

için böyle toplanmasa da meyve suyu için veya başka bir amaçla kullanılacak kayısılar böyle toplanmaktadır). Müzik sesiyle yarışma başlayacak hangi grubun sepeti önce dolarsa o grup kazanacak.

Katılımcıların bir kısmı ağaçlarla bütünleştirilmiş etkinlikler yaparak sanat, fen duyu gibi etkinliklerini birleştirmişlerdir. K25 tarafından hazırlanan etkinlik özellikle Avakado ağacının bulunmadığı bölgelerde çocuklar için farklı bir deneyim olabilir:

Öğretmen sınıfa elinde bir sepetle birlikte girer. Sepetin içinde avokado ve yaprakları vardır. Çocuklara bunun hangi meyve olduğunu sorar. Çocukların cevaplarından sonra meyvenin ismini söyler, yapraklarını da gösterir... Peki bu meyveyi daha önce yediniz mi?... Çocuklara avokado görsellerinin olduğu kağıtlar gösterir...Şimdi bu kağıttaki avokado resimlerini bu yapraklarla kaplarlar. Çocuklarla birlikte sınıf panosuna resimleri asarlar. Daha sonra öğretmen, öğrencileri ile birlikte avokadoyu soyar. Meyveyi bıçakla ortadan keser ve içindeki çekirdeği öğrencilere gösterir. Meyveyi püre yapıp bal ile karıştırıp çocuklara tattırır. Böylece öğrenciler değişik bir lezzet tatmış olurlar. Daha sonra öğretmen çocukları hep birlikte bahçeye çıkarır. Boş bir saksıya biraz toprak doldurarak avokado çekirdeğini içine koyup üstünü toprakla kapatırlar.

Anaokullarında sıkça oynanan bazı klasik oyunlar kolayca ağaçlarla oynanacak şekilde uyarlanabilir. K57 çocukların görmeden, dokunarak eşleştirme yaptıkları bir oyunu ağaçların meyve ve yapraklarını eşleştirerek oynadıkları bir oyuna çevirmiştir:

Öğretmen orta boyda mukavva bir kutunun önüne, bir el sığacak genişlikte iki delik açar. Kutunun içini çocukların bahçeden topladıkları ağaçların yaprakları ve meyveleriyle doldurur. Örneğin; ceviz ve ceviz ağacı yaprağı, elma ve elma ağacı yaprağı, dut ve dut ağacı yaprağı vb. Çocuklara, “size bir hazine sandığı getirdim. Ama bu sandığın bir özelliği var. O da içinde bulunan ağaç yaprağıyla birlikte bir de o ağacın bir meyvesinin olmasıdır. Bakalım bu sandığın içindeki meyveleri yapraklarıyla eşleştirebilecek miyiz?” şeklinde bir yönerge verir. Öğretmen çocuklara, ellerini kutudaki deliklerden içeri sokarak aynı ağaca ait olan yaprakları ve meyveleri bulmaya çalışmalarını söyler. Dokunduğun şey neye benziyor? Ne işe yarar? Sert mi? Yumuşak mı? Gibi sorularla çocukların dikkatlerini yoğunlaştırmalarına yardımcı olur.

Ağaçlar sadece çocukların oyunlarına materyal sunmaz aynı zamanda oyun alanı olarak da kullanılabilir ve K32 bu duruma bir örnek vermiştir:

Köyümde bulunan bu ağaç 700 yaşında ama yeterince ilgi görmemiş ve bakımsız. Ağacın gövdelerine bazı cahiller tarafından isimle kazanmış. Çocuklarla bir etkinlik yapacak olsam tam anlamıyla ebelemece oynanabilecek bir ağaç veya saklambaç da oynanabilir.

**Şekil 8**

*K32'nin Köyünde Bulunan Çınar Ağacı*

**Fidan Dikme**

Ağaçla yapılacak etkinliklerden denildiğinde akla gelen en klasik etkinlik genellikle ağaç dikmektir. Katılımcıların pek çoğu kendi çocukluklarında fidan diktikleri ve bu deneyimlerini unutamadıkları için ağaçla ilgili etkinlik hazırlamaları istendiğinde fidan dikmeyi planlamışlardır. Katılımcılar fidan dikmeyi bir üst noktaya taşıyarak kendi fidanlarını nasıl yetiştireceklerini çocuklara öğretmeyi hedeflemişlerdir. K53 çelikleme yöntemini çocuklarla nasıl uygulayacağını aşağıda belirtmiştir:

Kendimiz yaptığımız saksıların içini toprak doldurduk ve önceden hazırlamış olduğum iğde dallarını teker teker çocuklara dağıttım. Onlara saksıların içine dikkatlice yerleştirmelerini söyledim. Daha sonra bu saksıları bahçenin uygun yerlerine yerleştirdik. Çocuklara bu dallardan bir süre sonra yeni dalların çıkacağını ve sabırla beklememiz gerektiğini söyledim.

**Sonuç ve Öneriler**

Bu çalışma ağaçların hayatımızdaki uzun süren etkilerini anlamamıza yardımcı olacak bulgular içermektedir.. Bütün katılımcılar ağaçların özne, nesne ya da mekân olduğu anılara sahip olduklarını dile getirmişlerdir. Çocukluk döneminde ailece dut silkeleyip bütün mahalleye dağıtan bir çocuk, ya da üzüm toplayıp, bunun bir dizi ritüel ile pekmeze, pestile dönüştüğünü gören çocuk ya da istediği oyuncağın alınması için fıstıkların toplanıp satılmasını bekleyen bir çocuk bu anılarını ömür boyunca güzel duygularla hatırlamaktadır.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının ağaçlarla ilgili hazırladıkları etkinliklerde alan gezileri ön plana çıkmıştır. Okul bahçesine, yakındaki bir parka ya da boş bir alana yapılacak bir alan gezisinde çocukların elde edeceği kazanımlar öğretmen adayları tarafından çeşitlendirilmiştir. Sınıftaki çocuklardan birinin ailesinin bağına veya

bahçesine yapılacak gezi hem aile katılımı hem ev ziyareti hem de alan gezisi olarak kabul edilebilir. Okul öncesi eğitim programı ilerlemecidir ve çocukların yaparak yaşayarak öğrenmesini esas alır. En etkili öğrenme çocuklar bilgiyi kendi çabaları ile elde edip, uyarıyı deneyimleyip içselleştirdiklerinde gerçekleşir. Alan gezileri çocukların bütün gelişimsel alanlarını desteklemektedir. Bilişsel gelişim açısından çocuklara gözlem yapma, inceleme, keşfetme, merak duygularını tetikleme ve giderme gibi eşsiz fırsatlar yaratır. Grupla beraber hareket etme ve çalışma, iş birliği yapma, çevre ile iyi iletişim kurma, sorumluluk alma ve yaratıcılığı geliştirme gibi becerileri çocuklar sınıf dışında daha iyi kazanırlar. Çocuklar için anlamlı ve kalıcı öğrenme fırsatları olan veri toplama, toplanan verilerden sonuç çıkarma, çıkardığı sonuçları yorumlama ve problem çözme becerilerini geliştirir. Çocukların ilgisini çekecek ve farklı öğrenme fırsatları sunacak her türlü mekân alan gezisi gerçekleştirmek için uygundur (Baillie, 2010).

Çocuklar oynayacakları bir oyuncakları yoksa etraflarında mevcut ne varsa onunla oynarlar. Ağaca tırmanmak çocuklar için doğal bir oyun olduğundan da ağaçlar çocukların oyunlarında baş aktör olabilirler. Ağaca tırmanmak içinde riskler barındıran son derece faydalı bir etkinliktir. Çocuklar için ağaca tırmanmak riskli görünse de ağaçtan düşme sonucu yaralanma vakaları çok azdır. Araştırmalar, İngiltere’de 6-15 yaş arası çocukların üçte birinin hayatları boyunca hiç ağaca tırmanmadığını göstermektedir. Oysa ağaca tırmanmak çocukların fiziksel güç, dayanıklılık ve kendine güven gibi pek çok becerisini destekleyen bir etkinliktir ve çocukluğun bir parçası olarak görülmektedir (Gull vd., 2018). Amerika’da yapılan bir çalışmada okul öncesi öğretmenleri ağaca tırmanmanın çocukların çeşitli beceriler geliştirmelerine ve onların doğa ile etkileşime geçmelerine faydalı olacağını düşünseler de iş yükü, korku, sorumluluk ve tehlike ile ilgili endişeler nedeniyle ağaca tırmanmaya izin vermemektedir (Gull vd., 2020).

Ağaçların materyal ve öğrenme ortamı olarak kullanılması çocukların ağaçların hayatımızdaki önemli rolünü anlamalarına hizmet edecektir. Sadece meyvesinden ve kerestesinden değil gölgesinden, yaprağından, hatta kokusundan dahi faydalandığımızı gören çocukların ağaçlara olan ilgisi, sevgisi merakı artan çocukların ağaçları sahiplenme ve koruma farkındalığı artacaktır. Öğretmen adayları ağaç etkinliklerini hazırlarken çocukların aktif bir şekilde katılacakları etkinlikler hazırlamaya özen göstermişlerdir. Okul Öncesi Eğitim Programı’nın özelliklerinden bir tanesi “Günlük Yaşam Deneyimlerinin ve Yakın Çevre Olanaklarının Eğitim Amaçlı Kullanılmasını Teşvik Eder” şeklindedir. Bu ilkeye göre günlük yaşam deneyimlerinden faydalanılması eğitim sürecini zenginleştirirken kolaylaştırmaya yardım eder. Aynı zamanda yakın çevre olanaklarının kullanılması daha zengin araç-gereç ve materyalin ekonomik bir şekilde elde edilmesini sağlar (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). Ülkemiz çok çeşitli iklim ve bitki örtüsü çeşitliliğine sahip olduğundan ağaçlar hemen her yerde ulaşılabilir bir çevre olanağı olarak karşımızda durmaktadır. Ağaç, dikmek, sulamak, meyvesini, yaprağını toplamak, ağaca tırmanmak, dallarına salıncak kurmak çocukların bütün gelişimsel alanlarını destekleyecek günlük yaşam becerileridir. Öğretmen adayları çocukların kendi yiyeceklerini hazırlamalarına fırsat vererek yine günlük yaşam deneyimleri kazandırmayı hedeflemişlerdir. Yiyecek hazırlamak aynı zamanda çocuklara sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazandıracağı gibi, bilinçli tüketici olmalarına

ve özgüvenlerini geliştirmelerine de yardımcı olacaktır. Öğretmen adaylarının hazırladıkları etkinliklerin tamamında etkin katılım esastır. Etkin katılım kısaca çocuklara seçim yapma özgürlüğü tanımaktır. Çocukların öğrenmelerinin desteklenmesi, merakının teşvik edilmesi ve yaratıcılığının ortaya çıkarılması için etkin katılımlarının sağlanması gereklidir. Bunun için nesnelere özgür bir şekilde kullanmalarına, karar vermelerine, bütün duyularını kullanarak keşfetmesine yani kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarına fırsat tanınmalıdır (Hohmann vd., 1995). Ağaçların yaprağı, meyvesi dalı öğretmen adayları tarafından sanat etkinliklerinde sıklıkla kullanılmıştır. Okul öncesi eğitim çocukları okuma yazma bilmedikleri için çok daha fazla materyale ihtiyaç duymaktadırlar. Sanat çalışmaları şenil, eva, fon kartonu, simler ve boyalar gibi çeşitli materyallerle yapılmaktadır. Bu durum sosyo-ekonomik seviyesi düşük ailelerin ek bir masraftan kaçınmak için çocuklarını okul öncesi eğitime göndermemeleri ile sonuçlanmaktadır. Yine kırsalda ve dezavantajlı bölgelerde çalışan öğretmenler bu materyalleri bulamadıklarından eğitim vermekte zorluk yaşamaktadır (Temiz, 2017). Sanat etkinliklerinde yaprak, meyve kabuğu ya da dallardan yararlanmak hem çocukların yaratıcılıklarının gelişmesine hem de öğretmenlerin materyal bulma sorununa çözüm olacaktır (Temiz & Karaarslan, 2018, 2019).

Modern dünyada çocukların sabırla, azimle emek vererek herhangi bir eylemin sonucunu almayı beklemleri sağlamak gittikçe zorlaşmaktadır. Çocuklar dijital bir dünyanın içine doğmakta ve dijital içeriklerle çok kısa sürede karşılaşmaktadır. Oyun ya da videolar çocukların haz merkezini sürekli uyarmakta bu da haz odaklı çocukların yetişmesine sebep olmaktadır. Bu durumda ebeveyn ve eğitimler için tavsiye edilen uygulamalardan bir tanesi çocukların hazzı ertelemelerini sağlamaktır. Sonucunu uzun sürede elde edecekleri etkinliklerin içinde bulunmaları bu beceriyi geliştirmelerine yardım edecektir (Burns vd., 2021). Bu çalışmada ağaç diken bütün katılımcılar diktikleri ağacın meyvesini yemekten büyük mutluluk duyduklarını, bunun onlar için çok değerli olduğunu belirtmişlerdir. Hazzı erteleme davranışı sadece ağaç dikip büyümesini izlemekle gerçekleşmeyecek bir beceridir. Bütüncül bir yaklaşımla geliştirilebilir fakat yine de ağaç dikip zaman içinde meyve vermesini görmek hazzı erteleme becerisine destek olacaktır. Bu beceriye okul öncesi dönemde sahip olmanın ileriki yıllardaki başarı, stres yönetimi ve sosyal yetkinlik gibi becerilerle ilişkili olduğu pek çok çalışmada bulunmuştur (Burns vd., 2021; Mischel vd., 1989).

### Kaynakça

- Bailie, P. E. (2010). From the one-hour field trip to a nature preschool: Partnering with environmental organizations. *Young Children*, 65(4), 76-82.
- Burns, P., O'Connor, P. A., Atance, C., & McCormack, T. (2021). More later: Delay of gratification and thought about the future in children. *Child Development*, 92(4), 1554-1573.
- Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal Of Planning Literature*, 30(4), 433-452.

- Chow, A. S. Y., Jim, C. Y., & Lee, J. C. K. (2022). Education for sustainable development: Experiences from a Tree Assessment for Life Education (TALE) project in Hong Kong. Kerry J. K., Margarita, P., John, C.L. (Haz.) *Soft skills and hard values: Meeting education's 21st century challenges* (s. 149-163). Routledge.
- Cin, F. M., Karlıdağ-Dennis, E., & Temiz, Z. (2020). Capabilities-based gender equality analysis of educational policy-making and reform in Turkey. *Gender and Education, 32*(2), 244-261.
- Clark, H., Coll-Seck, A. M., Banerjee, A., Peterson, S., Dalglish, S. L., Ameratunga, S., Balabanova, D., Bhan, M. K., Bhutta, Z. A., Borrazo, J., Claeson, M., Doherty, T., El-Jardali, F., George, A. S., Gichaga, A., Gram, L., Hipgrave, D. B., Kwamie, A., Meng, Q.,... & Costello, A. (2020). A future for the world's children? A WHO–UNICEF–Lancet Commission. *The Lancet, 395*(10224), 605-658.
- Dağ, Ü. (2021). Türk ve İskandinav mitolojisinde ağaç sembolizmi. *Milli Folklor, 33*(132).
- Dopko, R. L., Capaldi, C. A., & Zelenski, J. M. (2019). The psychological and social benefits of a nature experience for children: A preliminary investigation. *Journal of Environmental Psychology, 63*, 134-138.
- Gull, C., Goldenstein, S. L., & Rosengarten, T. (2018). Benefits and risks of tree climbing on child development and resiliency. *International Journal of Early Childhood Environmental Education, 5*(2), 10-29.
- Gull, C., Goldstein, S. L., & Rosengarten, T. (2020). early childhood educators' perspectives on tree climbing. *International Journal of Early Childhood Environmental Education, 8*(1), 26-43.
- Hadzigeorgiou, Y., Prevezanou, B., Kabouropoulou, M., & Konsolas, M. (2011). Teaching about the importance of trees: A study with young children. *Environmental Education Research, 17*(4), 519-536.
- Hohmann, M., Weikart, D. P., & Epstein, A. S. (1995). *Educating young children: Active learning practices for preschool and child care programs*. High/Scope Press.
- Kahn, P., & Kellert, S. (2002). *Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations*. MIT Press.
- Karaarslan-Semiz, G. K., & Temiz, Z. (2021). Turkish pre-service early childhood education teachers' perceptions and practices of nature-based teaching on professional experience. *Australian Journal of Environmental Education, 37*(3), 187-207.
- Karlıdağ-Dennis, E., Temiz, Z., & Cin, F. M. (2022). Hegemony and the neoconservative politics of early education policymaking. *Children's Geographies, 20*(2), 220-233.

- Koçak, K. (2021). Hacı Bektaş Veli menakıb nâmelerinde ağaç kültü “Hırka dağı örneği”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı), 49-57.
- Louv, R. (2008). *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin books.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>
- Mischel, W., Shoda, Y., & Rodriguez, M. L. (1989). Delay of gratification in children. *Science*, 244(4907), 933-938.
- Özarslan, M. (2003). Türk kültüründe ağaç ve orman kültü. *Türkbilig*, (5), 94-102.
- Pretty, J., Peacock, J., Hine, R., Sellens, M., South, N., & Griffin, M. (2007). Green exercise in the UK countryside: Effects on health and psychological well-being, and implications for policy and planning. *Journal of Environmental Planning and Management*, 50(2), 211-231.
- Sandseter, E. B. H., & Sando, O. J. (2016). “We Don’t Allow Children to Climb Trees” How a focus on safety affects norwegian children’s play in early-childhood education and care settings. *American Journal of Play*, 8(2), 178-200.
- Sayılr, Ş. B. (2021). Türklerin ağaç ile mitolojik ve tarihi bağları üzerine bir değerlendirme. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 187-198.
- Şeker, A. (2021). Türkiye Türkçesi atasözlerinde ağaç. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 342-363.
- Temiz, Z. (2017). Which one is more beautiful? Creative arts versus stereotyped art activities. *Journal of Inquiry Based Activities*, 7(2), 51-61.
- Temiz, Z., & Karaarslan-Semiz, G. (2019). En iyi öğretmenim doğa: Okul öncesinde doğa temelli eğitim uygulamaları projesi kapsamında hazırlanan öğretmen etkinlikleri. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 8(1), 315-331.
- Temiz, Z., & Semiz, G. (2018). Combining art activities and nature in pre-school education. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 556-570.
- Tillmann, S., Tobin, D., Avison, W., & Gilliland, J. (2018). Mental health benefits of interactions with nature in children and teenagers: A systematic review. *Journal of Epidemiol Community Health*, 72(10), 958-966.
- Yılmaz, S., Temiz, Z., & Karaarslan Semiz, G. (2020). Children's understanding of human–nature interaction after a folk storytelling session. *Applied Environmental Education & Communication*, 19(1), 88-100.
- Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] (2018). *Okul öncesi öğretmenliği lisans programı*. [https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim\\_ogretim\\_dairesi/Yeni Ogretmen-Yetistirme-Lisans Programlari/Okul\\_Oncesi\\_Ogretmenligi\\_Lisans\\_Programi.pdf](https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni_Ogretmen-Yetistirme-Lisans_Programlari/Okul_Oncesi_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf)



## The Place of Trees on Our Social-Emotional Life and Using them as an Educational Content

### Abstract

*This study equipped with the purpose of increasing pre-service teachers' knowledge of dendrology and enable them to use their knowledge as a content and material in the early childhood education settings. The basic qualitative research design was utilized in this study. Data consists of homework of 75 pre-service pre-school education teachers attending "Environmental Education in Early Childhood" course in the Spring semester of 2020-2021 academic year. Pre-service teachers were required to choose a tree, introduce the characteristics of the tree they chose, share their own experiences about the tree, and to use the tree they chose as an educational content for preschool children as homework in the course they followed with distance education due to the Covid-19 Pandemic. Content analysis technique was used to data analysis. Findings emphasized that nature-based experiences gained in childhood would be influential in later years. The most important factor for the participants to choose trees is their positive childhood experience with the tree they chose. The participants stated that they would use the trees in educational activities for many different purposes such as field trips, art activities, play, food preparation and growing plants.*

*Keywords:* Love of tree, pre-school education, environmental education, nature-based teaching